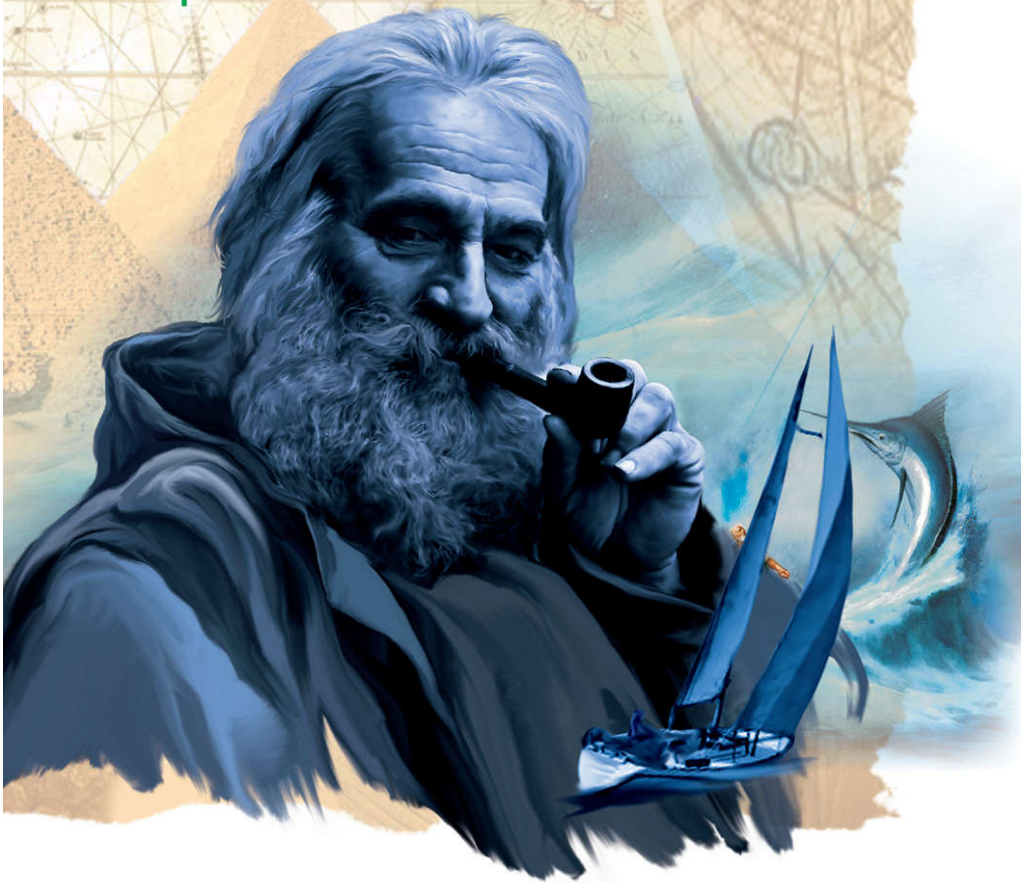

«KAMOLOT»
KUTUBXONASI

Эрнест
Хемингуэй

Чол ва Денгиз

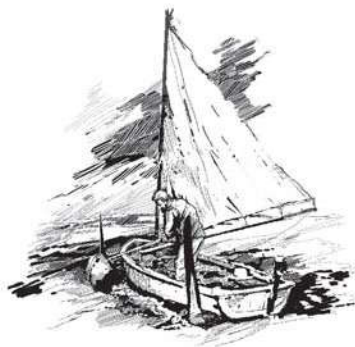
Эрнест
Хемингуэй

Чол ва денгиз

Қисса

Алвидо, қурол!

Роман

“Янги аср авлоди”
Тошкент
2013

УЎК: 821.512.133-3

КБК: 84. (7 АҚШ)

X – 40

Хемингуэй, Эрнест.

Чол ва денгиз. Қисса. «Алвидо, қурол». Роман (Русчадан Иброҳим ҒАҒУРОВ таржимаси). – Т.: «Янги аср авлоди», 2012. – 444 бет.

ISBN 978-9943-08-874-0

Ушбу китобга дунё миқёсида машҳур адиб, «Нобель» мукофоти совриндори Э.Хемингуэйнинг энг сара асарлари киририлган. «Чол ва денгиз» қиссасида инсоннинг улуғлиги, ундаги ирода ва матонат, оқиллик ва азму қароридан оғишмаслик ўзгача талқинда акс этган.

«Алвидо, қурол» романи эса қаҳрамонларнинг фикр-хаёллари, кечмишлари, урушнинг инсоният бошига солган мудҳиш кулфатлари ҳақида ўйлашга, тинчликнинг қадрига етишга чорлайди.

Серқирра ижодкорнинг миллионлаб нусхаларда чоп этилган асарларини мутолаа қилишга шошилинг, азиз китобхон.

УДК: 821.512.133-3

ББК: 84. (7 АҚШ)

Русчадан
Иброҳим ҒАҒУРОВ
таржимаси

ISBN 978-9943-08-874-0

© Эрнест Хемингуэй, «Чол ва денгиз». «Янги аср авлоди», 2012 йил.

ЧОЛ ВА ДЕНГИЗ

Қисса

Чол қайиқда ёлғиз ўзи Гольфстримда балиқ овларди. Денгизга чиқаётганига мана саксон тўрт кун ҳам тўлди, аммо ҳали биронта балиқ тутганича йўқ. У билан бола қирқ кун бирга бўлди. Ҳадеганда қўли қуруқ қайтавергач, ота-онаси унга энди чолнинг ўтакетган Salao, яъни «ўлғудай омади юришмаган одам» эканини айтиб, бундан буён бошқа қайиқда денгизга чиқиш кераклигини қулоғига қуйдилар. Ҳақиқатан ҳам биринчи ҳафтанинг ўзидаёқ бу қайиқда балиқ деса арзигудай учта балиқ тутиб келишди. Деярли ҳар кун чолнинг денгиздан қуруқ қайтаётганлигини кўриб бола ич-ичидан эзилар эди. У чолнинг ускуналари, чангак, гарпун ва мачтага ўралган елканларини ташиб олишгани қирғоққа келарди. Дағал матодан тўқилган елкан ямалавериб, ола-қуроқ бўлиб кетган, ўроғлиқ ҳолда яксони чиққан полкнинг яловига ўхшарди.

Чол ориқ ва ҳолдан тойган, энсасини чуқур ажинлар тилиб ўтган, бетлари эса қуёш нурунинг тропик денгиз юзидан акс этиб чиқишидан пайдо бўладиган беозор тери ракининг жигарранг доғлари билан қопланган эди.

Доғлар чўзилиб гарданигача тушган, йирик балиқларни тортиб олаётганда, чизимчалар ўйиб юборган қўлларида чуқур чандиқ излари кўринарди. Аммо бу излар ичида янгиси йўқ, ҳаммаси ҳам узоқ сувсизликдан қақраб ётган биёбон дарзлари сингари кўҳна эди. Чолда нимаики бор бўлса, бари ҳам эски, фақат денгиз тусини олган мовий, мардона одамларникига хос қувноқ кўзлари бундан мустасно эди.

— Сантьяго, — деди бола боғлоғлиқ қайиқ турган қирғоқдан юқорилаб кетган йўл оша кўтарилишаркан, — энди яна сен билан денгизга чиқишим мумкин. Ҳозир бир оз пул ишлаб қўйдик.

Чол болани балиқ овига ўргатган, шунинг учун ҳам бола уни яхши кўрарди.

— Йўқ, — деди чол, — сен бахти чопган қайиқда ов қиляпсан. Ўшанда қолганинг маъқул.

— Эсингда борми, бир вақтлар роса саксон етти кун денгизга чиқиб, қуп-қуруқ қайтувдинг, кейин иккаламиз кетма-кет уч ҳафта кунига катта-катта балиқ ушлаб келтирганмиз.

— Эсимда, — деди чол, — сен менга ишонмаганингдан кетганинг йўқ, биламан.

— Отам мажбур қилди. Ўзим бўлсам, ҳали кичкинаман, шунинг учун уларнинг айтганини қилишим керак.

— Биламан, — деди чол. — Ўзи ҳам шундай бўлиши керак.

— Отам бўлса, унча ишонқирамайди.

— Ҳа, — деди чол. — Биз эса ишонамиз. Тўғрими?

— Бўлмаса-чи. Истасанг, юр, сени Террасда пиво билан меҳмон қиламан. Кейин асбобларни олиб кетамиз.

— Ҳай, майли, — деди чол. — Балиқчи балиқчини сийламоқчи экан, демак...

Улар Террасга келиб ўтиришди. Кўпгина балиқчилар чолни мазах қилишар, аммо у буни кўнглига офир олмас эди. Ёши улғайиброқ қолган балиқчилар эса унга қараб хафа бўлиб кетишар, бироқ сир бой бермас ва оқим ҳақида, қармоқни қанча чуқурликка ташлашлари, оби-ҳаво, ниҳоят, денгизда нималар кўришгани тўғрисида беозор гурунглашиб ўтиришарди. Бутун иши ўнғидан келганлар овдан аллақачон қайтишган ва ўлжа марлинларини тозалаб, бир жуфт тахта устига кўндаланг қўйишганча тўртовлашиб уларни балиқ омборига элтиб топширишган эди. Бу ердан балиқлар-

ни рефрижераторда Гавана бозорига келтириб сотардилар.

Акула овлаб келган балиқчилар эса, уларни кўрфазнинг нариги қирғоғидаги заводга топширишарди. У ерда акулаларни блоklarга осиб қўйиб, жигарларини суғуриб олишар, қанотларини кесиб, терисини шилишгандан сўнг, гўштини тузлашга паррак-паррак қилиб кесишарди.

Шамол шарқдан эсди дегунча, ўзи билан акула корхонасининг қўланса ҳидини олиб келарди; аммо бугун ҳид деярли сезилмас, чунки шамол шимолдан эса бошлаб, кўп ўтмай бутунлай тинган эди. Шунинг учун ҳам Террас серқуёш ва сўлим эди.

— Сантьяго, — деди бола.

— Хўш? — жавоб берди чол. У стаканидаги пивога тикилиб ўтираркан, узоқ ўтган кунларни эсларди.

— Эртага сенга сардин тутиб келтирсам, майлими?

— Овора бўлма. Яхшиси бориб бейсбол ўйна. Ҳали эшкак уришга кучим етади. Роджелио бор — тўр ташлаб туради.

— Йўқ, хўп дея қолгин. Рост, сен билан бирга балиқ овлашим мумкин эмас экан, ул-булингга ёрдамим тегса дейман.

— Ахир, сен мени пиво билан сийлаб юбордингку, — деди чол. — Энди катта йигит бўлиб қолдинг.

— Биринчи марта мени денгизга олиб чиққанингда ёшим нечада эди?

— Бешда. Қайиққа тирик балиқни тортиб олганимда, у сағал бўлмаса ҳамма нарсани чилпарчин қилиб юбораёзган ва сен ҳам базўр жон сақлаб қолган эдинг, эсингдами?

— Эсимда. У қуйруғи билан уриб банкани синдирган, сен бўлсанг, уни тўқмоғинг билан роса дўппослаган эдинг. Мени қайиқнинг майда-чуйдалар ётган бурнига итқитиб юборгансан. Қайиқ зириллаб қалтировди, худди ўтин чопгандай тўқмоғингни тўқ-тўқ овози эшитилиб турувди. Ҳамма ёқни чучмал қон ҳиди босиб кетган эди. Буларнинг бари эсимда.

— Ростдан ҳам буларнинг ҳаммаси эсингдами ёки кейин сенга айтиб берганмидим?

— Мени ўзинг билан денгизга олиб чиққан кунингдан тортиб, ҳаммаси эсимда.

Чол офтобда қизариб кетган, инонувчан ва меҳрибон кўзлари билан унга қаради.

— Агар ўз ўғлим бўлганимда, ҳозир ҳам сени ўйлаб-нетиб ўтирмай, денгизга олиб чиқардим. Аммо ўз ота-онанг бор, боз устига бахти чопган қайиқда ов қилиясан.

— Кел энди, сенга сардин тутиб келтирай, йўқ демагин. Иннайкейин, тўрт дона хўрак топиб келаман. Қаердан топишни ўзим биламан.

— Менда ҳали бугунгилари шундоқ турибди. Уларни тузлик қутига солиб қўйдим.

— Сенга тўртта янгисини тутиб келаман.

— Биттаси ҳам етади, — эътироз билдирди чол.

У, шундай ҳам келажакка на ишончини ва на орзу-аъмолини йўқотмаган бўлса-да, ҳозир бу ҳислар унинг қалбида, гўё денгиздан кишининг қулфи-дилини очадиган шаббода эсандагидек, мустаҳкамлана борарди.

— Иккита, — деди бола.

— Майли, иккита, — таслим бўлди чол. — Мабодо, сен уларни ўғирлаб олмаганмисан?

— Керак бўлса, ўғирлардим ҳам. Аммо уларни сотиб олганман.

— Раҳмат, — деди чол.

Итоаткорлик руҳи қачондан бошлаб ўз қалбида қўним топгани устида бош қотириб ўтирмоқлик учун чол бениҳоя соддадил эди. Аммо у ўзининг итоатгўй бўлиб қолганини ва бу итоатдан у ўз номуси, инсонлик қадр-қимматини йўқотмаганлигини билар эди.

— Агар оқим ўзгармаса, эртага кун яхши бўлади, — деди чол.

— Қаерда ов қилмоқчисан?

— Қирғоқдан узоқроқ жойда. Шамол ўзгарганда қайтаман. Тонг отмасдан чиқаман.

— Шеригимни ҳам узоқроқда ов қилишга кўндириш керак бўлади. Агар қармоғинга жуда катта балиқ илиниб қолса, биз ёрдамлашиб юборамиз.

— Унинг қирғоқдан кўпроқ узоқлашишга тобиноби йўқ.

— Шунақа, — деди бола. — Аммо мен унинг кўзи ўтмайдиган бирон нарсани топишга ҳаракат қиламан. Жуда бўлмаса, чайкалар бор-ку. Ўшанда уни тилла макрель тутамиз деб узоқроққа боришга кўндириш мумкин.

— Наҳотки унинг кўзлари шу қадар ожиз бўлиб қолган бўлса?

— Нимасини айтасан, кўр деса ҳам бўлади.

— Қизиқ. У, ахир, ҳеч вақт тошбақа овламас эди, шекилли. Ўзи шу тошбақа ови ҳаммадан ҳам кўзни ўтмас қилиб қўяди.

— Лекин сен шунча йил тошбақа деб, Москист қирғоғига борсанг ҳам, кўзларинг барибир, жойида-ку.

— Менми? Менинг зувалам ўзи бошқача узилган.

— Агар жуда ҳам каттакон балиқ дуч келиб қолса кучинг етармикин?

— Етса керак, деб ўйлайман. Ҳамма гап — эпчиликда.

— Асбобларни уйга элтиб қўйайлик-а. Кейин мен тўрни олиб, сардин тутишга бораман.

Улар асбобларни қайиқдан туширишди. Чол елкасига мачтани олди, бола эса, жигарранг калава ипдан чамбарчас тўқилган қармоқ чилвирлари солинган яшик, чангак ва дастали гарпунни кўтарди. Қайиқда хўрақлар солинган яшик ҳамда йирик балиқларни сув бетига тортиб чиқарилганда, уларни гаранг қилиш учун ишлатиладиган тўқмоқ қолди. Чолнинг асбоб-ускуналарини ўғирлаб кетиш ҳеч кимнинг хаёлига ҳам келмаса керак эди, аммо елкан ва оғир анжомлар тун шабнамидан нам тортиб қолмаслиги учун уларни уйга олиб бориб қўйган маъқул эди. Гарчи чол ўз нарсаларига шу ерлик одамлардан биронтаси ҳам кўз олай-

тирмаслигига амин бўлса-да, ҳарқалай, чангак ва гарпунини ёмон кўздан ҳолироқ тутишга ҳаракат қиларди.

Улар йўлдан чолнинг кулбасига кўтарилидилар ва ланг очиқ эшикдан ичкарига киришди. Чол мачта ва унга ўралган елканини деворга суяди, бола эса, қўлидаги нарсаларни унинг ёнига қўйди. Мачтанинг узунлиги бу ерда аугуо деб аталадиган қирол пальмаларининг япроқларидан қурилган кулбанинг бўйига тенг эди. Кулбада каравот, стол, стул ва қуруқ саҳнга пистакўмир билан оби ёвфон тайёрлаш учун ўйилган ўчоқ бор эди. Унинг текислаб қуритилган толасимон япроқлардан бўлган жигарранг деворларини Тангри қалби ва Santa Maria del Собгенинг рангдор олеография билан ишланган тасвири безаб турар эди. Булар унга марҳум хотинидан қолган эди. Қачонлардир деворда хотинининг рангдор сурати ҳам осифлиқ турарди, аммо кейин чол уни бекитиб қўйди, чунки кўзи тушса жуда-жуда эзилиб кетарди. Энди сурат бурчакдаги токчада, тоза кўйлак остида ётарди.

— Кечки овқатга ниманг бор? — сўради бола.

— Бир товоқ сариқ гуруч билан балиқ. Ейсанми?

— Йўқ, мен уйда овқатланаман. Сенга ўт ёқиб берайми?

— Керакмас. Кейинроқ ўзим ёқаман. Балки, гуруч-ни совуқдигича ерман.

— Тўрни олсам майлими?

— Бемалол.

Тўр-пўр деган нарсадан алақачоноқ ном-нишон қолмаган — уни қай маҳал пуллаб юборишгани боланинг ёдида эди. Шундай бўлса ҳам, ҳар икковлари буни билмаганга солишар ва ўзларини гўё чолда тўр бордай тутишар эди. Мис товоқда сариқ гуруч билан балиқ ҳам йўқ эди, бола буни ҳам биларди.

— Саксон беш — бахт келтирувчи рақам, — деди чол. — Қалай, эртага минг қадоқли балиқ тутишимга кўзинг етадимми?

— Мен тўр топиб сардин тутгани бораман. Ҳозирча остонада ўтириб тур, бу ерга офтоб тушиб турибди.

— Майли. Менда кечаги газета бор. Бейсбол ҳақида ўқиб тураман.

Чолда ҳақиқатан ҳам газета бормиди ёки бу ҳам ёлғон гапмиди, бола билмасди. Лекин чол каравот тагидан чини билан ҳам газета олди.

— Менга бунини вино дўконида Перико берди, — деб тушунтирди чол.

— Мен сардин тутаману, қайтаман. Ўзимникини ҳам, сеникини ҳам бирга музга қўяман, эрталаб бўлишиб оламиз. Қайтиб келганимда, бейсбол ҳақида гапириб берасан.

— «Янки»нинг ютқазishi мумкин эмас.

— Кливленд «Ҳиндилари» уларни бошлаб қўймаса деб қўрқаман.

— Қўрқма, ўғлим. Улуғ Ди Маджиони бир эслагин-а.

— Мен фақат «Ҳиндилар»дангина эмас, Детройт «Йўлбарслари»дан ҳам қўрқаман.

— Худо кўрсатмасин, сен ҳали цинцинатилик «Қизилтанлилар»дан ҳам, Чикаго «Оқ пайпоқлари»дан ҳам қўрқиб ўтирарсан.

— Газетани ўқиб тур, мен қайтгач, гапириб берасан.

— Менга қара, саксон беш рақамли лотерея билетини сотиб олсак-чи, нима дейсан? Ахир, эртага саксон бешинчи кун-ку!

— Олсак, олаверамиз-да, — деди бола. — Балки саксон етти рақамлиги яхшидир? Ахир, ўтган гал саксон етти кун бўлган эди-ку.

— Бир нарса икки марта ҳеч қачон қайтарилмайди. Сен саксон беш рақамли билетни топа оласанми?

— Қидириб кўраман.

— Бир дона. Икки доллару эллик центлигидан. Бунини қаердан қарз олсак экан?

— Бундан осони йўқ. Мен икки доллару эллик центрини хоҳлаган вақтимда қарз олишим мумкин.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/1597> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/1597> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/1597>